УДК 821.161.2.09Сердюк
DOI https://doi.org/10.32782/2710-4656/2026.5/40

Кузьменко В. І.
https://orcid.org/0000-0002-2402-1493
Національна академія Служби безпеки України

ВІН ЗАПАЛЮВАВ ЗОРІ У ВСЕСВІТІ ЛІТЕРАТУРИ: НА ПОШАНУ 100-РІЧЧЯ З ДНЯ НАРОДЖЕННЯ ПАВЛА СЕРДЮКА

У статті осмислено мистецький доробок відомого українського літературного критика, педагога, викладача Ніжинського державного педагогічного інституту імені М. В. Гоголя (з 2004 року – Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя) Павла Олександровича Сердюка (1926–1999). Матеріал подано крізь призму спогадів автора дослідження про творчі взаємини з літературним критиком, літературознавцем і педагогом, починаючи від першого знайомства оповідача з публікаціями П. О. Сердюка у фахових часописах, а згодом на його лекціях у Ніжинському пединституті та на засіданнях літературної студії під керівництвом ученого й письменника, до співпраці з ним у закладі вищої освіти та особистих стосунках.

У статті розкриваються й інші форми творчого співробітництва наратора з П. О. Сердюком: цікаві зустрічі, які приносили, принаймні оповідачеві, неабияку радість невимушеного спілкування, спогади митця про відомих літераторів, колишніх вихованців літературної студії, рецензування ним рукописів окремих статей, шахові баталії.

Павлу Сердюку була притаманна уроджена делікатність, теплий гумор, почасти з підтекстом, блискуча ерудиція, вільна орієнтація в українській і світовій галереї літературних персонажів. Учений і письменник був дуже емоційним і запальним, боляче переживав тогочасну нашу національно-культурну ситуацію.

Внаслідок проведеного аналізу зроблено висновок про те, що за понад сорок років роботи у закладах вищої освіти Павло Сердюк виховав не одне покоління вчителів-словесників. Його лекції вирізнялися глибиною аналізу та максимальною незаангажованістю ідеологічними штампами, що було рідкістю для тієї доби. Живучи й працюючи в Ніжині, літературний критик і вчений став активним розбудовувачем місцевого освітянського середовища, він підтримував стосунки з відомими українськими письменниками, представниками інтелектуальної еліти, досліджував творчість П. Тичини, М. Рильського, В. Сосюри, М. Бажана, О. Гончара, П. Воронька, Г. Тютюнника та ін., зв'язки видатних діячів культури з Чернігівщиною та Полтавщиною.

Нині літературно-критичні та навчально-методичні розробки Павла Сердюка фахівці вважають вагомим внеском у дослідження українського слова, його наукові студії залишаються актуальними для вчителів-філологів, істориків літератури та краєзнавців.

Ключові слова: *Павло Сердюк, літературна критика, літературознавство, літературна студія, лекція, спогади, рецензія, шахи.*

Постановка проблеми. 4 березня 2026-го року виповнилося сторіччя з дня народження Павла Олександровича Сердюка (1926–1999), відомого українського літературного критика, літературознавця й педагога-новатора, кандидата філологічних наук, доцента Ніжинського державного педагогічного інституту імені М. В. Гоголя (з 2004 року – Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя). Нинішній ювілей Павла Сердюка – чудова нагода для роздумів про важливість професійної чесності в науці. Внесок митця і вченого у дослідження українського слова залишається напрочуд актуальним для вчителів-словесників, для істориків українського письменства і краєзнавців. П. О. Сердюк зосередився на «тихій» науковій та просвітницькій роботі. Саме на таких непересічних постатях трималася українська гуманітарна наука в часи, коли збереження чистоти мови та літературних стандартів було формою культурного опору.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Літературно-критичний доробок Павла Сердюка привертав увагу В. Крутиуса [5], К. Балабухи [1], Л. Жидяка [3] та інших дослідників [4: 6: 7]. Але

© Кузьменко В. І., 2026
Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу CC BY 4.0

їхні статті у виданнях довідникового характеру чи матеріали, написані з приводу ювілеїв митця, а також рецензії у фаховій періодиці носили переважно спорадичний характер. Відтак назріла потреба в появі цілісного дослідження про відомого літературного критика й наставника мистецьки обдарованої молоді.

Постановка завдання. Мета статті – розкрити ґенезу наукового співробітництва оповідача-колеги з літературним критиком і літературознавцем П. О. Сердюком, на основі якої в подальшому може бути створений творчий життєпис відомого науковця й педагога, багаторічного керівника молодіжної літературної студії в Ніжинському педагогічному інституті імені М. В. Гоголя.

Виклад основного матеріалу. «Віддавна закоханий у мистецтво слова, він поєднав у своїй особі вчителя-словесника, літературного критика і науковця у сфері історії літератури…», – так писав про свого колегу доцент кафедри української літератури Ніжинського педінституту імені М. В. Гоголя Володимир Крутиус у післямові до книжки Павла Сердюка «У світлиці поезії» (Ніжин, 1996).

Павло Олександрович Сердюк народився 4 березня 1926 року в селі Велика Павлівка Зіньківського району (нині Полтавського району) Полтавської області в родині хлібороба. Його формування припало на складні довоєнні, воєнні та повоєнні роки, що загартувало характер і визначило жагу до освіти. Вчився він у місцевій школі, був відмінником навчання. Перед війною втратив матір.

Після війни працював у колгоспі будівельником, конюхом, орачем, косарем, обліковцем, бригадиром і навчатися на заочному відділенні Гадяцького педагогічного училища, після закінчення якого вчителював у селах району. Завідував початковою школою та викладав у рідному селі українську мову і літературу, був сількором районної та республіканської преси, редактором і диктором місцевого радіомовлення.

Вищу освіту Павло Сердюк отримав, навчаючись заочно у Харківському університеті ім. М. Горького, який закінчив у 1960 році.

За порадою своїх університетських наставників, працюючи у школі, розпочав дослідницькі літературознавчі спроби. Павло Сердюк з 1961 року виступав уже як літературний критик, публікував рецензії, статті, теоретичні розвідки на сторінках «Літературної України», журналів «Дніпро», «Вітчизна», «Жовтень», «Українська мова і література в школі» та інших періодичних часописів. У видавництві «Радянський письменник» 1963 року побачила світ його перша книжка – літературно-критичний нарис «Платон Воронько». За цим виданням автор весною 1965-го захистив дисертацію в Харківському університеті, здобувши науковий ступінь кандидата філологічних наук. Восени того ж року П. О. Сердюк продовжив свій викладацький шлях уже в закладах вищої освіти, спершу в Уманському педагогічному інституті, згодом – у Донецькому університеті, з якого за поширення статті Івана Дзюби «Інтернаціоналізм та русифікація» педагога було звільнено з роботи.

Влітку 1968 р. переїхав на Чернігівщину, де працював доцентом кафедри української літератури Ніжинського педінституту ім. М. В. Гоголя. Понад 10 років очолював молодіжну літературну студію Гоголівського закладу вищої освіти.

Автор понад 150 критичних і науково-методичних статей і літературно-критичних книг: «Платон Воронько» (1963), «Людина в поемі» (1970), «Етапи творчого неспокою» (1971), «Невичепність пізнання» (1989), «У світлиці поезії» (1996).

Життєвий шлях Павла Олександровича Сердюка завершився 5 квітня 1999 року. Похований у Ніжині.

Така стисла біографічна довідка про П. О. Сердюка.

У шкільні роки митці художнього слова, хрестоматійні письменники-класики, здавались мені справжніми володарями всесвіту (цей образ був навіяний, зокрема, й романом Володимира Владка «Аргонавти Всесвіту»), духовними титанами, могутнішими за королів, президентів і навіть генеральних секретарів комуністичної партії. І лише згодом прийшло усвідомлення того, що письменники – такі ж люди, як і ми з вами, з плоті і крові. Хіба що здатні повсякчас чужий біль сприймати, як власний, і вже за межею реальності – вони наділені талантом радіти здобуткам і досягненням інших, немов своїм, особистим надбанням.

У школі вчився лише на «відмінно». Про літературного критика й літературознавця Павла Сердюка вперше почув із вуст учительки Марії Андріївни Соломахо, яка з 5-го по 10-й клас викладала у нас українську мову й літературу. Вона любила і знала свій предмет, багато читала, передплачувала літературно-мистецькі часописи, «Літературну Україну». Щороку готувала мене до участі в районній та обласній учнівських олімпіадах.

Запам'яталися статті про В. Сосюру, М. Бажана, П. Воронька в комплектах журналу «Українська мова й література в школі», які Марія Андріївна пропонувала мені для опрацювання. Автором цих публікацій був Павло Сердюк, якому вдавалося

про найскладніші речі говорити в дусі вільної інтимної бесіди, внаслідок чого його статті були зрозумілими кожному читачеві, зокрема й мені, сільському школяреві. Згодом і в обласній газеті «Деснянська правда» я прочитав його рецензію на роман Ю. Збанацького «Кують зозулі». Написано було яскраво, образно, просто, але не спрощено. Стиль цього критика я вже розпізнавав з перших абзаців тексту. Його публікації приваблювали розважливістю міркувань, ґрунтовністю оцінок, намаганням проникнути в світ образів тих творів, про які висловлювалися судження.

Через якийсь час згадка про Павла Сердюка пролунала і в розмові з Вячеславом Мальцем, дитячим письменником, моїм земляком. Я щойно закінчив 9-й клас Макишинської середньої школи, перебував на останніх шкільних канікулах. Городнянська міськрайонна газета «Сільські новини» з номера в номер продовжувала друкувати мій нарис «Гроза над Сновом» про знаного уродженця Макишина – Довгорука Устима Івановича, учасника громадянської війни, першого голову колгоспу в нашому селі. Оприлюднені випуски газети, які ще пахли свіжою типографською фарбою, а також рукопис оповідання «Образа» я приніс на суд автора «Голубого автобуса» й «Білини першого снігу» – книжок для дітей середнього та старшого шкільного віку.

Вячеслав Михайлович неквапливо передивився моє «вибране», розпитав про подальші плани, поцікавився, куди збираюся вступати на навчання після закінчення школи – на факультет журналістики чи на філологічний факультет Київського університету. Моя відповідь його здивувала, адже я мав намір вступати не до столичного університету, а до Ніжинського педінституту, оскільки там колись у Гімназії вищих наук училися: геніальний, всесвітньовідомий письменник М. Гоголь, байкарі Є. Гребінка й Л. Глібов, поети О. Ющенко та Л. Горлач, прозаїки Ю. Збанацький та Є. Гуцало і ще блискуча й чисельна плеяда видатних вітчизняних діячів.

Мій співрозмовник лише посміхнувся, почувши наведені аргументи, побажав успіху, а ще додав, що Ніжинський педінститут – один із найпрестижніших закладів вищої освіти в Україні. Порадив мені, як тільки стану студентом, із перших місяців навчання займатися спортом і відвідувати літературну студію, яку очолює відомий критик Павло Олександрович Сердюк.

Промайнув іще один рік. Нарешті 1 липня 1975 року я привіз документи для вступу на філологічний факультет Гоголівського інституту. Мав непогані шанси, бо в руках тримав атестат золотого медаліста і чималу добірку газет з оприлюдненими віршами, есеями, замітками та нарисами. Секретар приймальної комісії Тамара Дмитрівна Пінчук, мила й доброзичлива жінка, попросила залишити мій «вагомий доробок» для ознайомлення. Натомість я поцікавився, чи керує нині літературною студією Павло Олександрович, адже, коли пройду вступні випробування і стану студентом, планую відвідувати засідання літстудії. Тамара Дмитрівна пообіцяла передати П. О. Сердюкові вітання від «молодого обдарування».

Перший вступний іспит з російської мови та літератури (усно) пощастило скласти на «відмінно», тож, як медаліст, був звільнений від трьох подальших екзаменаційних випробувань: з історії, з іноземної мови та від письмового твору. Мене було зараховано до складу студентів Ніжинського ордена Трудового Червоного Прапора державного педагогічного інституту імені М. В. Гоголя. Щоправда, додому не відпустили. Допоки інші абітурієнти складали чергові вступні випробування, мене на 10 днів залишили для проходження виробничої практики – допомагати працівникам агробіостанції доглядати за Графським парком. Через кілька днів потому до 23-ї кімнати гуртожитку № 2, що на центральній площі міста, де я тоді проживав, завітала вродлива комунікабельна дівчина. «Любов Кириченко, – представилась вона, – студентка 2 курсу російського відділення, староста літературної студії. За дорученням Павла Олександровича Сердюка, я розшуковую “молоде обдарування”, щоб запросити його, себто тебе, до нашого дружного товариства». «А який він, Павло Олександрович?» – запитав я. «Дуже класний!» – відповіла Люба Кириченко.

Тоді я ще не знав, та й не міг знати, що розмовляю не зі звичайною романтичною дівчиною, авторкою кількох опублікованих поезій, серед яких виділялась хіба що «Геометрія і любов», яка *«пролетіла по дотичній»*, а з майбутньою відомою письменницею Любов’ю Пономаренко. Пройдуть роки, і лапідарні новели Люби, величиною з долоню, – «Гер переможений», «Обпечені» та інші будуть включені до шкільної програми з української літератури.

З перших днів занять в інституті я почав регулярно відвідувати засідання студії, уважно вчитувався в кожну поезію, в кожний прозовий абзац, які виходили з- під пера моїх літературних побратимів, що наважились оприлюднити свої твори в інститутському «Літстудійці». Для цього було відведено спеціальний стенд, поруч із розкла-

дом навчальних занять студентів філологічного факультету.

Серед тих, хто найчастіше «друкувався» тоді в «Літстудійці», були Анатолій Шкуліпа, Іван Просяник, Любов Кириченко, Міта Руденко, Алла Ісаєнко, Олександр Лисий, Тетяна Овчаренко, Олександр Забарний, Людмила Примостко, Олександр Гадзінський, Михайло Москаленко, Олег Василишин, у тому числі і я.

Запам'ятались кілька речей, які оприлюднював у «Літстудійці»: уривки з повісті «Баян Баянович», автоепіграми, пародії, ліричні поезії. Ось, скажімо, одна з автоепіграм, в осерді якої самовисміювання трьохмовності власних писань – українською, російською та білоруською: *«Что йон за стихотворец? – / Понять нельзя никак / Рассейский украйонец, / Украинский русак».*

З кожного нового поповнення студентів Павло Олександрович, з лише йому притаманним відчуттям, відбирав найобдарованіших і приводив до студії. Не всі члени «дружного товариства» мали мужність одразу запропонувати свої твори для «Літстудійця», навіть ті, хто вже друкувався в районній чи обласній періодиці. Можливо, через те, що «Літстудієць» був дуже популярним серед студентів, його читали всі – і студенти, і викладачі, причому висловлювали здебільшого критичні зауваги вголос, одразу ж під час ознайомлення з текстом. Щоб витримати таку гостру критику, треба було мати неабиякі нерви.

Не всі також наважувались подавати свої рукописи для розгляду на черговому засіданні літстудії. Перші кілька місяців я теж лише придивлявся та слухав і з острахом дивився на те, як летить пір'я з тих нещасних, чиї писання розбирали на друзки. Але десь наприкінці листопада 1975 року віддав Павлові Олександровичу добірку поезій зі словами: «Викликаю вогонь на себе!»

Через день на стенді «Літстудійця» з'явилось оголошення про дату і час чергового засідання, а також, хто саме звітується. Пам'ять зафіксувала не послідовність проведення цього дійства, а калейдоскоп емоцій, почуттів і уривків якихось фраз, питань і побажань. Після мого виступу (а це було не досить виразне читання з папірця кількох десятків поезій українською та російською) першим накинувся рвати на шмаття автора Тарас Колісник, якого заздалегідь призначили опонентом. Чомусь урізався у свідомість лише його ніс, великий, горбатий, ніби зламаний. Внутрішній голос нашіптував мені народну приказку: «Ну й ніс, для празника ріс, а він його носить у будень». Ніс Тараса розчервонівся до непристойності, як у п'яниці, а його господар усе лив і лив на мене помиї. Тонкі губи під носом вимовляли якісь побажання і риторичні запитання: чи можемо ми, будівники комунізму, миритися з тим, що окремі комсомольці, які іменують себе поетами, оспівують не будівництво БАМу, а збіговиська парубків і дівчат:

Промінь сонця догорів, Пахне м'ята у росі,

Будять хлопці солов'їв. Там дівчата в'ють пісні.

Тихий вечір, сонний гай Цвіт кохання, шепіт трав…

І лелечий небокрай. Аж до рання спів лунав.

Хтось за мене заступився, здається, Міта Руденко: «Неправда, вірші хороші, щирі». Хтось хвалив мого опонента-критика: мовляв, це справжнє відкриття для нас. А примирив і заспокоїв усіх присутніх Павло Олександрович. Він нагадав дискусію «фізиків і ліриків» початку 60-х рр., процитував Максима Рильського, який тоді гнівно осудив тих, хто пропонував *«геть жбурнуть симфонії та мрії»*, *«допотопних солов'їв»: «Як же так убого ви живете, / Чом так занепали ви, скажіть, / Щоб у дні космічної ракети / Солов'я не в силі зрозуміть…».*

Після засідання літстудії Павло Олександрович підійшов до мене і злегка притис до своїх грудей. «Вітаю з бойовим хрещенням!» – сказав по-батьківськи тепло і щиро. Згодом у одному з випусків обласної молодіжної газети «Комсомольський гарт» на першій сторінці в колонці «Інформаційний вісник» з'явилась замітка «Звіт першокурсника»: «На черговому занятті літературної студії Ніжинського пединституту було заслухано звіт студента першого курсу філологічного факультету, молодого поета Володимира Кузьменка. Члени літстудії А. Шкуліпа, І. Просяник, письменник П. О. Сердюк та інші говорили про здобутки, знахідки початківця, вказували на недоліки у його віршах.

На цьому ж занятті з доповіддю "Психологічні основи художньої творчості" виступив викладач кафедри української літератури С. П. Пінчук. Поєднання літературної теорії з практичним розглядом творів літстудійців стало доброю традицією, яка постійно розвивається і міцніє. Р. Бандура» [9].

Автор інформаційного матеріалу не ставив за мету передати атмосферу творчого засідання, він лише телеграфно констатував сам факт його проведення. Хто такий Р. Бандура? – я не знав. Але нещодавно в розмові з моїм літстудійським побратимом А. Шкуліпою випадково довідався, що так

підписував свої газетні публікації чернігівський поет і журналіст Станіслав Реп'ях.

Наші творчі зібрання проходили не тільки в інститутських аудиторіях. Кілька разів літстудійці читали свої вірші, гуморески та розмисли зі сцени міського Будинку культури. Виступали також перед учнями Ніжинської середньої школи № 7. Якось восени їздили електричкою до станції Червоні партизани, що поблизу Ніжина. Приймали нас там тепло і щиро, як відомих літераторів. І завжди разом з нами був Павло Олександрович.

Серед вихованців нашого наставника було чимало знаних в Україні поетів, прозаїків, драматургів і журналістів: Анатолій Мойсієнко, Таїсія Шаповаленко, Микола Луговик, Анатолій Шкуліпа, Олександр Петькун, Володимир Сенцовський, Любов Пономаренко, Іван Просяник, Василь Нікітін, Василь Струтинський, Володимир Сапон, Олександр Забарний, Людмила Примостко, Олександр Семененко, Олександр Гадзінський, Тетяна Чумак та інші.

Мені також пощастило слухати лекції Павла Сердюка. На четвертому курсі у нас він викладав сучасну українську літературу. Заняття проходили переважно у 310 аудиторії, з якої добре було видно Графський парк. *«Коли цвітуть берези молоді / І серце рветься птахом на простори, / У вікна спрагло дивляться тоді, / Мабуть, з усіх трьохсот аудиторій».*

Павло Олександрович бездоганно володів матеріалом, блискуче знав і любив українську літературу, бо й сам був її представником, приятелював із багатьма сучасними письменниками, цікаво розповідав нам про зустрічі з М. Бажаном, М Стельмахом, О. Гончаром, Г. Тютюнником та іншими класиками вітчизняного письменства. Павло Олександрович був дуже емоційним і запальним, боляче переживав тогочасну нашу національно-культурну ситуацію.

Завжди підтягнутий, коректний і урівноважений, він усім своїм виглядом справляв враження справжнього інтелігента. І був таким насправді. Вдячні студенти оплесками зустрічали свого улюбленого педагога – доброзичливого наставника, тактовного у спілкуванні.

Як його колега по «гарячому цеху» літературної критики, не можу не відзначити широту художніх зацікавлень Павла Олександровича, його чуття до найменш опрацьованих у науці про літературу мистецьких явищ, уміння бачити їх у широкому контексті вітчизняного та світового письменства. Критична вдача П. О. Сердюка – доволі врівноважена, не вибухова. Проте за спокійною, розсудливою тональністю його газетних і журнальних публікацій, за аналітичним викладом матеріалу в книжках одразу впадала в очі емоційна схвильованість автора в безнастанному пошуку істини, чіткість його громадянських та естетичних уподобань.

А ще я знав Павла Олександровича як шахіста – дуже азартного, запального. Здебільшого він віддавав перевагу «бліцу». Любив експерименти та експромти, хоча білими переважно розпочинав ходом *e2 – e4* (королівський гамбіт).

Упродовж 1984–1987 рр. я навчався в аспірантурі у відділі новітньої української літератури Інституту літератури ім. Т. Г. Шевченка АН України. Але жив переважно в Ніжині у гуртожитку № 4 (викладацькому). До Києва, коли треба було їхати на засідання відділу чи для роботи в науковій бібліотеці або архіві, добирався ранковою електричкою і, зрештою, повертався однією з вечірніх. У вихідні незрідка, коли випадала така нагода у Павла Олександровича, ми грали з ним у шахи. Згодом до нас приєднався і третій шахіст – доцент кафедри суспільних наук Василь Єгорович Мандрика, колишній мій викладач наукового комунізму. До Ніжинського педінституту він переїхав у 1970 році після тривалого викладання у Донецькому політехнічному інституті. В. Є. Мандрика своїми глибокими знаннями, інтелектом, активною життєвою позицією привернув до себе увагу не лише студентів і викладачів, але і громадськість Ніжина.

Кожен із нас трьох фанатично любив шахи. Грали ми, сидячи на лавах біля старого чи нового корпусів, коли ж темніло, почасти стояли й під ліхтарями. Грали «на виліт»: хто програвав, чекав своєї черги, щоб далі грати з переможцем. За вихідні дні рахунки бували фантастичними: 68 –73 –70!

П. О. Сердюк воістину був «дуже класний!»: і як людина, і як фахівець та педагог найвищого ґатунку, і як шахіст. Я щиро вдячний долі, що подарувала мені спілкування з такою неперсічною особистістю – зі справжнім Учителем життя, який запалював зорі у всесвіті літератури.

Висновки. За понад сорок років роботи у закладах середньої та вищої освіти Павло Сердюк виховав не одне покоління вчителів-словесників. Його лекції вирізнялися глибиною аналізу та максимальною незаангажованістю ідеологічними штампами, що було рідкістю для тієї доби. Живучи й працюючи в Ніжині, письменник і вчений став важливою частиною місцевого інтелектуального середовища, він досліджував зв'язки

видатних діячів культури з Чернігівщиною та Полтавщиною.

Нині літературно-критичні та навчально-методичні розробки Павла Сердюка фахівці вважають вагомим внеском у дослідження українського слова, його наукові студії залишаються актуальними для вчителів-філологів, істориків літератури та краєзнавців.

Сьогодні маємо чимало публікацій про життєво-творчі перехрестя вченого та рецензії на його книги й навчальні посібники та підручники. Однак монографічна студія, присвячена П. О. Сердюку як досліднику української літератури та літературному критику досі не написана. Він міг би ще багато сказати вагомого в літературознавстві. Доля розпорядилась інакше. Проте доля не може вплинути на пам'ять про вченого і мудрого наставника Павла Олександровича Сердюка, на обіг його наукових праць – вони вже належать вічності.

Список літератури:

1. Балабуха К. Павло Сердюк. Людина в поемі: літературно-критичний нарис. *Радянське літературознавство.*1971. № 10. С. 81–82.
2. Бандура Р. [Реп'ях С.]. Звіт першокурсника. *Комсомольський гарт.* 1975. 20 грудня. С. 1.
3. Жидяк Л. Павло Сердюк. Людина в поемі. *Українська мова і література в школі*. 1971. № 5. С. 91–93.
4. Крицевий О. Людина – епіцентр ліро-епіки. *Дніпро*. 1971. № 8. С. 156–157.
5. Павло Олександрович Сердюк: біобібліографічний покажчик / упорядник: канд. філол. наук, доц. Крутиус В. П. Чернігів: Облполіграфвидав, 1990. 12 с.
6. Реп'ях С. Павлові Сердюку – 50. *Літературна Україна*. 1976. 12 березня. С. 3.
7. Шевченко С. Аналіз поеми Павла Тичини «Золотий гомін» в інтерпретації Павла Олександровича Сердюка. *Українська мова і література в школі*. 2026. № 89. С. 16–19.

Kuzmenko V. I. HE LIT UP THE SKY IN THE WORLD OF LITERATURE: IN HONOR OF THE 100TH ANNIVERSARY OF PAVLO SERDYUK'S BIRTH

This article examines the artistic legacy of Pavlo Oleksandrovych Serdyuk (1926–1999), a renowned Ukrainian literary critic, educator, and professor at the M. V. Gogol State Pedagogical Institute in Nizhyn (renamed the Mykola Gogol State University of Nizhyn in 2004). The material is presented through the lens of the author's recollections of his creative relationship with the literary critic, literary scholar, and educator, beginning with the narrator's first encounter with P. O. Serdyuk in academic journals, and later at his lectures at the Nizhyn Pedagogical Institute and at meetings of the literary studio led by the scholar and writer, all the way to their collaboration at the institution of higher education and their personal relationship.

The article also explores other forms of creative collaboration between the narrator and P. O. Serdyuk: interesting encounters that brought – at least to the narrator – great joy from relaxed conversation; the artist's memories of famous writers and former students of the literary studio; his reviews of manuscripts for individual articles; and chess matches.

Pavlo Serdyuk possessed an innate tact, a warm sense of humor – often with a subtle undertone – brilliant erudition, and a deep familiarity with both Ukrainian and world literary characters. As a scholar and writer, he was very emotional and passionate, and he was deeply troubled by our national and cultural situation at the time.

Based on the analysis conducted, it was concluded that, over the course of more than forty years of work at institutions of higher education, Pavlo Serdyuk trained more than one generation of language arts teachers. His lectures were distinguished by the depth of his analysis and his complete lack of ideological bias, which was rare for that era. While living and working in Nizhyn, the literary critic and scholar became an active contributor to the development of the local educational community; he maintained relationships with renowned Ukrainian writers and members of the intellectual elite, and researched the works of P. Tychyna, M. Rylsky, V. Sosyura, M. Bazhan, O. Honchar, P. Voronko, H. Tiutiunnyk, and others, as well as the connections between prominent cultural figures and the Chernihiv and Poltava regions.

Today, experts regard Pavlo Serdyuk's literary-critical and educational-methodological works as significant contributions to the study of the Ukrainian language, and his scholarly studies remain relevant for language teachers, literary historians, and local historians.

Keywords: *Pavlo Serdyuk, literary criticism, literary studies, literary workshop, lecture, memoirs, book review, chess.*

Дата першого надходження статті до видання: 24.07.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 10.08.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 16.11.2026